HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

הכא במאי עסקינן כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק. ולרבי ישמעאל נמי אין שמין אכילת אלא לפי מה שהיתה אם שמינה שמינה אם כחושה כחושה ולאחר שנשומה בבית דין ואמר אין לי מעות לפורעו יטול קרקע בדמי מעות נזקו ובא להגבותו מזיבורית שלו והיא טובה כעידית של ניזק והלה אומר מעידית שלך הגביני לפי דמי נזקי שכן אמרה תורה מיטב שדהו וגו׳: **רבי ישמעאל סבר בדמזיק שיימינן.** ומיטב שאמרה תורה אם בא להגבותו קרקע גרוע מעידיתו של ניזק ויש לו להגבותו ערוגה במיטב[ג] של ניזק על כרחו יגבהו ממיטב אבל טובה מעידיתו של ניזק אין לנו לכוף את המזיק לפרוע ואפילו יש לו: **בדמזיק שיימינן.** ממיטב שדותיו אמרה תורה שיגבנו: **נאמרה שדה למעלה. לענין מזק ובער בשדה אחר: ונאמרה שדה למטה.** לענין תשלומין מיטב שדהו וגו׳: **ורבי עקיבא.** שדהו ישלם כתיב בשלם הכתוב מדבר דהיינו מזיק. והכי קאמר ר״ע לא בא הכתוב להקל על המזיק להפטר בזיבורית שלו אם היא כעידית של ניזק אלא להגבות לניזקין מן העידית של מזיק: **ורבי ישמעאל.** אמר לך: **אהני גזירה שוה. דשדה שדה דניזק שיימינן: ואהני קרא.** דשדהו ישלם דמשמע דבמזיק שיימינן: **וזיבורים דידיה לא שויא כעידית דניזק.** אהני קרא לשלומי מעידית דידיה דאי לאו קרא הוה אמינא לא חייביה רחמנא טפי ממיטב דניזק ולא רמי דיניה דניזק אעידית דמזיק ולישקול מאי דמשכח גביה כאילו לא הוה ליה עידית: **וק״ו להקדש.** וקא סלקא דעתך בניזקין נמי קאי: **לא יהא אלא בעל חוב.** בדבורא בעלמא דקביל עליה מי עדיף מחוב דתנן בזיבורית דאם החמירה תורה בניזקין לא ילפינן חוב מיניה: **אילא למיפרך.** כלומר אפילו סבירא ליה הכי לא ילפינן הקדש מיניה דאיכא למיפרך מה לבעל חוב כיון בניזקין. הדיוט דינא הוא דלישקול בעידית: **שכן יפה הלכוב כחו בניזקין.** שחברו חייב בנזקו: **משלם נזק שלם.** ודרש רעהו הכי רעהו הוא דמשלם חצי נזק אבל להקדש נזק שלם ולגבי היזק הקדש דרש הכי לרעהו הוא דמחייב אבל הקדש שהיזקה פטור: **אי הכי.** דר״ע כר״ש אוקמת ליה מאי דוחקיך דאוקמת פלוגתא דרישא בשומת דניזק ומזיק דלמא לגבות מן העידית דקאמר ר״ע נמי מעידית דניזק קאמר דהיא זיבורית דמזיק כר׳ ישמעאל ואמינא לא פליג עליה אלא בק״ו להקדש דר׳ ישמעאל לא סבירא ליה דר״ש בן מנסיא: **אם כן.** דלא פליג עליה דרישא מאי לא בא הכתוב דקאמר דמשמע לא בא לכך אלא לכך: **ועוד.** אי ר״ע קולא קאמר לגבי מזיק כר׳ ישמעאל: **מאי קל וחומר להקדש.** דקאמר הואיל וקולא היא היכי מצי למימר וק״ו דמקילינן נמי גבי הקדש:

תניא

ורבי עקיבא סבר לה כר״ש בן מנסיא. ואם תאמר בפ״ק דבבא קמא (דף ה.) דפרכינן וליתני תרי גווני שור ומשני הא תבריה ר״ע לגזיזה אכתי תיקשי לו לליתני שור לאחר הדיוט ושור לאחר הקדש דדיניהו אלוקין אליבא וי״ל דבהקדש לא קמיירי וא״ת אכתי איכא למיפרך מה להדיוט שכן יפה כחו בנזקי אדם ובור אתאמר בהקדש שהורע כחו בניזקין אדם ובור דכתיב (שמות כא) והמת יהיה לו שהמת שלו[יד] וי״ל דאיכא למיעבד ק״ו הכי מה קרן הדיוט דקיל דתם אינו משלם אלא מ״ג גוזה במועד מן העידית קרן הקדש דחמיר לא כ״ש: **ועוד מאי ק״ו להקדש.** פי׳ בקונטרס עו[טו] הואיל ומן העידית דקאמר ר״ע אניזק קאי ולאקולי אתא דיהיב ליה מזיק מזיבורית אם כן מאי ק״ו להקדש גריעותא הוא וקשה דמ״מ אילטריך ק״ו דמשלם ממיטב דניזק ולא מזיבורית דניזק ונראה דה״פ מאי קל וחומר להקדש לא קאמר דהא מרעהו נפקא כדדרש ר״ש בן מנסיא אלא לענין מיטב קאמר ולא הוה ליה לר״ע לאהדורי לרבי ישמעאל עלמו היה מודה בכך אי לאו משום דפטור ליה לגמרי וה״ר שלמה מרודוש תירץ דה״פ מאי ק״ו להקדש דשיימינן בעידית דניזק ולא בדמזיק מי ידענן עידית דהקדש שמא יש להקדש עידית בסוף העולם טובה שאין כמוה ועל כרחין בדמזיק שיימינן דלא שייך כלל למישס בדניזק:

ורבי

מסורת הש״ס

א) בב״ק נוסף: דיליה דלא מלי אמר ליה מא אם גבי מזיבורית אלא גבי ממיטב, ב) ב״ק לז:, ג) [כמיטב רש״ס], ד) [ב״ק ז:]ל, ה) [ב״ק ט.]ל, ו) [ב״ק ה.]ל, ז) [ב״מ מז:]ל, ח) [ב״ק נג:]ל, ט) [מוספתא דב״ק פ״ד ה״ג]ל, י) [ב״ק ג:]ל, יא) [מעילה יט.]ל, יב) [ב״מ עט:]ל, יג) בדפו״ר: דמזיק, יד) [ב״ק נג.]ל, טו) [כן הוא לשון רש״י בב״ק ז.]ל

תורה אור השלם

1. כִּי יַבְעֵר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירוֹ וּבִעֵר בְּשָׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד

2. וְכִי יִגֹּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן: שמות כא לה

גליון הש״ס

גמ׳ שור רעהו אמר רחמנא. ע׳ תוספות רש״ס מלק י״ד סימן רמט:

מוסף תוספות

א. כגון שהיתה עדית דמזיק כזיבורית דניזק ולימא ר״ע בדמזיק שיימי׳, ור׳ ישמעאל לימא בדניזק שיימינן וצריך המזיק לשלם לו לניזק עדית כמו הנדית שיש לו לניזק. שיט״ק. ב. לו עדידת מעלמא. תוס׳ הרא״ש. ג. לר׳ ישמעאל יהוב ליה עדידת ולר״ע יהוב לי׳ זיבורית. תוס׳ הרא״ש. ד. דליית ליה למזיק עדידת כשל ניזק. תוס׳ הרא״ש. ה. אלא דניחא לי׳ לאוקומי פלוגתייהו כדקתני בברייתא דמייתי בסמוך דלר׳ ישמעאל משלם ממיטב דניזק ולר״ע ממיטב דמזיק. תוס׳ הרא״ש. ו. דמה לקרן. תוס׳ הרא״ש. ז. נמי לא ילפינן דלא. תוס׳ ב״ק ו: ד״ה שור. ח. הנזקין שמין להם בעדיות, ק״ו להקדש, אמר ר׳ אבא בר פפי. רבנו קרקש. ט. פי׳, אם בהכשר נזקין דהיינו נזקי ממון, וקרי להו הכשר נזקין משום דע״י הכשרו אתיין, דהא אפי׳ בשמירה פחותה סגי בהו, וכדאמרי׳ התם (ב״ק מה:), וכיון דלא שמרן הרי הוא כאילו הכשירן הוא, ובגמ׳ דילן קרי להו הכי התם (שם ט:) הכשרתי את נזקו. רבנו קרקשק. י. לבדק הבית. תוס׳ ב״ק ו: ד״ה שור. יא. אלא באומר הרי עלי מנה. תוס׳ ב״ק ו: ד״ה שור. יב. גבי האי מאן דגזל חבריצא דתמרי מחבריה דלא ממעט מכי יאכל פרט למזיק אלא חומש, דמשמע הא קרן חייב. תוס׳ הרא״ש. יג. אבל מדאורייתא פטור לגמרי. תוס׳ הרא״ש. יד. ומאי שנא משאר ממונו. תוס׳ הרא״ש. טו. דכתיב ׳כי יאכל׳. תוס׳ הרא״ש. טז. אבל קרא ד׳כי יאכל׳ בא לפטור מזיק את התרומה שפטור לגמרי, דאי הוה מחויב בקרן מיחייב נמי בחומש, וקרן דמיחייב משום דלא גרע ממזיק חולין של חברו, הלכך ילפי׳ שפיר הקדש מהיקישא לפטור מזיק הקדש לגמרי. תוס׳ הרא״ש. יז. במה הצד. מיהו קשה היאך אתי שן מיניייהו שיש הנאה להיזקה ובור שתחלת עשייתו לנזק, מיהו בבור נמי איכא קרא דבור פטר בו פסולי המוקדשין וכ״ש הקדש, אבל משן קשה, וי״ל דמאדם לחודיה ידענן כולהו. תוס׳ הרא״ש.

עין משפט נר מצוה

ט א ב טוש״ע ח״מ סי׳ מיט סעיף א:

י ג מיי׳ פ״מ מהל׳ נזקי ממון הלכה א סמג עשין סו:

מוסף רש״י

ר׳ ישמעאל סבר בדניזק שיימינן. דהא דכתיב בקרא שאנס לו בדמי נזקו מקרקע מיטב, אשדות דניזק קאי ומשלם ליה מזיק דמי נזקו קרקע מזיבורית שלו בשוה נזקו, שהרי הוא כמיטב שדהו של ניזק (ב״ק ז:). ור״ע סבר בדמזיק שיימינן. למיטב דקרקע, דיהיב ליה מעידית דידיה (שם). אף שדה האמורה למטה של ניזק. והכי קאמר קרא שאם יש למזיק קרקע הדומה לעדית דניזק יאנס לו היומנה איעור דמי נזקו (שם). מיטב שדהו ישלם דהאיך דקא משלם. דהיינו שדה של מזיק ולא אמי גזרה שוה ועבר ליה לקרא (שם). ואהני קרא. דמשלם מיטב דהאיך דקא משלם (שם). דמשלם ליה ממיטב. דידיה, הואיל וזבורית שלו לא הוי כעדית דניזק (שם). ולא שור של הקדש. דאם נגח שור של הקדש פטור, והוא הדין לכל שאר נזקין שאם מזיק את ההקדש פטור, ליתנא אחרינא לתכי נקט שור הקדש ולא מוקי לה באילת בהמתו שדה הקדש, משום דלא משכחת לה, דאי שדה חרס לכהנים הוי וכשדה הדיוט דמי, וליכא למימר ק״ו להקדש, ושדה הקדש נמי דהוי לגוזר בדקא הבים, או המקדיש פודהו לאלתר או מוכרין אותו לאלתר לאחר, וכשיוצא ביובל לכהנים הוי, דכתיב (ויקרא כז) והיה השדה בצאתו ביובל וגו׳, דלכהנים הוי ואי קודם פדייה אין מעילה בקרקעות, דכל המעורב לקרקע בקרקע דמי (ב״ק ו:). וכי תימא קסבר ר״ע בעל חוב שקיל בעדיות בניזקין. אפילו הכי לא גמרינן הקדש מיניה, דאיכא למפרך מה לב״ח שכן יפה כחו בניזקין. שההדיוט הוא טוטל בהזיקו מן העדיות, תאמר בהקדש שכן הורע כחו בניזקין. דלא שקיל מזק מידי (שם ז.). בין תם בין מועד משלם נזק שלם. וקדרש ליה לרעהו הכי, שור של רעהו הוא דכי הוי מזיק תם לא משלם אלא חצי נזק, אבל אי מזיק שור של הקדש משלם מזיק נזק שלם ואפילו תם, ולקמר ר״ע דשקל הקדש שיעור דמי שורו מעידית קרקעות של מזיק (שם). דלמא דס״ע בדניזק שיימינן. ולא משלם ליה מזיק אלא זבורית, הואיל והוא כעדית דניזק דמודה ר״ע לר׳ ישמעאל דאמר מיטב שדהו של ניזק, ועדית דקאמר ר״ע עדית דניזק קאמר ולא אמי דניזק שהיתה עדית דניזק כזיבורית דמזיק. ואיפכא לא מצי למימר א דכ״ע מודו דאינו נותן אלא מעידית שיש לו ואינו חייב לקנות ב כדאמרינן בפ״ק דבבא קמא (דף ז:) אין לו אלא זיבורית כולן גוזלין מן הזיבורית ומיהו אי בשל עולם הן שמין ד) לר״ע הוה מצי למימר כגון דאית ליה למזיק עדית ביבורית וזיבורית דידיה כעדית דעלמא ועדית דידיה כעדית דניזק ג ואפילו למאן דאמר בשלו הן שמין הוה מצי למימר דאיכא ביניייהו כגון דעדית דמזיק כזיבורית דניזק ד דלמ״ד ה) אם כסף אם מיטב משלם כסף לר׳ ישמעאל ולר״ע משלם מיטב שלו ה: **שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש.** תימה אמאי לא מוקי לה בשן ורגל שהזיק את ההקדש דהתם לא כתיב רעהו ומקרן ליכא למילף ו שכן אינה מועדת מתמילתה וגזירה שוה ז) דתחת נתינה ישלם כסף ח לא נתקבלה אלא לענין מיטב דוקא ולא לענין תשלומין דאי לכל מילי א״כ נפטרו כולהו ברשות הרבים וכלים ושור פסולי המוקדשים וטמון וי״ל כיון דכתיב רעהו תו ליכא למילף מיטב בשן ורגל שהזיק את ההקדש מק״ו דהדיוט דאיכא למיפרך מה להדיוט שכן יפה כחו לענין קרן וכה״ג פריך בסמוך שכן יפה כחו בניזקין וכי קאמר אלא באומר הרי עלי מנה וכו׳ לא בעי לאוקמא בשן ורגל משום דמנזקין אנזקין אסיק אדעתיה שפיר דאיכא למיפרך שכן יפה כחו אבל מנזקין אמלוה לא הוה סלקא דעתיה למיפרך דהא כי מוקי לה כר״ש בן מנסיא לא פרכינן מה להדיוט שכן יפה כחו לענין ריבית ואונאה ט) אנזקין ועוד יש לומר דכולהו נזקין פטורין בהקדש דלמוכח בירושלמי ברים פרקא דאמר י במה אנן קיימין אי בהכשר נזקין הא תנינא יא) שור רעהו ולא שור של הקדש יב ואי בנזקי גופו הא תני רבי חייא יג) נזקין להדיוט ואין נזקין לגבוה אלא באומר הרי עלי מנה כ׳ משמע דלא משכח נזקין להקדש לא בשן ורגל ולא באדם המזיק יא ובפ״ק דבבא קמא (דף ט:) נמי תנן נכסים שאין בהן מעילה ואכולהו ד׳ אבות קאי ואפילו אנזקי אדם למ״ד טו) מבעה זה אדם והא דמשמע בפרק השואל (ב״מ דף עט:) דאדם המזיק את ההקדש חייב לשלם קרן יב היינו מדרבנן יג וא״ת והא הקדש יליף יד) מתרומה דכתיב בה (ויקרא כב) כי יאכל פרט למזיק טו) והתם בתרומה חייב לשלם קרן דמזיק ממון כהן הוא יז וי״ל דאע״ג דבתרומה חייב לשלם לא מהאי קרא טז מפיק אלא מקרא אחרינא דהוי כגוזל חבירו ומזיקו יח והשתא כולהו נזקין דפטירי בו בהקדש ילפינן מאדם יט דיותר לאוי לחייב אדם יא המזיק בידים ממזיק ע״י כריית בור או שולח בעירו וא״ת א״כ רעהו דכתב רחמנא למה לי וי״ל דאי לאו דאשכחן בחד דוכתא דפטר רחמנא להדיוט בהקדש לגמרי לא הוה דרשינן כי יאכל פרט למזיק אלא לפטור מחומש לחודיה. ואם תאמר בפ״ק דבבא קמא (דף ה.) דפרכינן וליתני תרי גווני שור ומשני הא תבריה ר״ע לגזיזה אכתי תיקשי לו לליתני שור לאחר הדיוט ושור לאחר הקדש דדיניהו אלוקין אליבא וי״ל דבהקדש לא קמיירי וא״ת אכתי איכא למיפרך מה להדיוט שכן יפה כחו בנזקי אדם ובור אתאמר בהקדש שהורע כחו באדם המזיק דכי יאכל פרט למזיק ובור דכתיב (שמות כא) והמת יהיה לו שהמת שלו[יד] וי״ל דאיכא למיעבד ק״ו הכי מה קרן הדיוט דקיל דתם אינו משלם אלא מ״ג גוזה במועד מן העדיות קרן הקדש דחמיר לא כ״ש: **ועוד מאי ק״ו להקדש.** פי׳ בקונטרס עו[טו] הואיל ומן העדיות דקאמר ר״ע אניזק קאי ולאקולי אתא דיהיב ליה מזיק מזיבורית אם כן מאי ק״ו להקדש גריעותא הוא וקשה דמ״מ אילטריך ק״ו דמשלם ממיטב דניזק ולא מזיבורית דניזק ונראה דה״פ מאי קל וחומר להקדש לא קאמר דהא מרעהו נפקא כדדרש ר״ש בן מנסיא אלא לענין מיטב קאמר ולא הוה ליה לר״ע לאהדורי לרבי ישמעאל עלמו היה מודה בכך אי לאו משום דפטור ליה לגמרי וה״ר שלמה מרודוש תירץ דה״פ מאי ק״ו להקדש דשיימינן בעדיות דניזק ולא בדמזיק מי ידענן עדיות דהקדש שמא יש להקדש עדיות בסוף העולם טובה שאין כמוה ועל כרחין בדמזיק שיימינן דלא שייך כלל למישס בדניזק:

ורבי

לאיפלוגי עליה אלא בהקדש (שם). בפלוגתא דר״ש בן מנסיא ורבנן קמיפלגי. דאמעיה ר״ע לר׳ ישמעאל דלא אייתי אלא בהדיוט, אבל מזקי הקדש פטר ליה, ואמי ר״ע לאפלוגי עליה (שם). א״כ מאי לא בא הכתוב. דמשמע דבקרא נופיה אלא דלא בא הכתוב לחכי אלמא בהדיוט נמי פליגי (שם). ועוד מאי ק״ו להקדש. הואיל ומן העדיות דקאמר ר״ע אניזק קאי ולאקולי אתא דיהיב ליה מזיק מזיבורית, מאי ק״ו להקדש, גריעותא הוי ולר״ע יפה כחו דהקדש בנזקין, דאמר דאפילו הוי מזיק תם שקיל הקדש נזק שלם ונפקא ליה מרעהו (שם).